



## ישראל השלישית / נתן אלתרמן

### 1

שאלת האבטלה והמצוקה ברצועת עזה עוד לא עלתה כמעט על סדר־יומנו הציבורי, לא מצד עצמה ולא מצד משמעות בטחונית שלה, או מצד חשיבותה לגבי "התדמית הישראלית", אך היא מטפסת ועולה, וכבר אין זה מן הנמנע שהיא עשויה להתגלות לפנינו פתאום, כביכול במפתיע, מכל הצדדים הללו גם יחד.

אנשי המימשל ברצועה אומרים, כי המצב בתחום הכלכלי שם הגיע "אל מתחת לקו האדום" והמחלוקת בין המחמירים והמקילים היא בכך אם החלק המובטל של האוכלוסיה כבר נמצא בתנאים של תת־תדונה ממש, או שהוא עודו על הסף.

שמונה עשר אלף מפרנסים נמצאים כיום מחוץ למעגל התעסוקה ופירושו של דבר הוא שכמעט שליש מן האוכלוסיה חי במשך תקופות ארוכות של אבטלה על קיצבת מזון ששיעורה ארבע לירות לחודש לנפש.

בני־המזל שביניהם, בעלי העבודה החלקית, עובדים 15 יום לחודש. כל שלושה או ארבעה חדשים נמצא העובד מובטל כחודש ימים. שכרו של עובד חלקי כזה מסתכם, לפי זה, בשלושים לירות ישראליות לחודש.

וכשאתה מבקר בלשכת־העבודה בעזה ורואה את הקהל הרב המצטופף בחצר החשוכה ונדחק אל החלון המסורג אשר פקיד אובד עצות יושב מאחוריו –

וכשאתה רואה את הפנים החדות, התאבות, הנלחצות אל שבכת־הברזל של החלון ואת הידים המושטות עם פתקי הרישום –

וכשאתה עובר משם אל הרחבה שבה יושבות הנשים, המחכות לסעד, עם ילדיהן –

כשאתה רואה זאת לאחר שהיית נוכח בשיחה של אנשי המימשל עם שני נאשמים

בחבלה, האחד צעיר שאשמתו זריקת רימונים, והשני, שאשמתו עקיפה יותר, קשיש, מראשי המשכילים והאמידים בעיר – כשאתה רואה כל זאת יחד הנך מבין כי אותם מראות של אבטלה,

על בלואיה ומרוריה, עם היותם ענין רע ומר בכל מקום ומקום, מקבלים כאן משמעות של חומרנפץ נוסף ומוקדי־סכנה נוספים על כל הקיים גם בלעדי זאת – והנך מהרהר כמה חבל שבעיה זאת מונעת בעדך מדבר על הצד החיובי, העיקרי של הווי היומיום ברצועה, חיי מסחר תקין ושוק שוקק ולימודים כסדרם ותלמידי־תיכון המהלכים עם ספרים פתוחים ומשננים שיעוריהם לקראת הבחינות – והנך רואה מה מופרכים הם הנימוקים האדמיניסטרטיביים, או ההסברים האידיאולוגיים והעקרוניים, המונעים בעדנו מלגשת אל בעית האבטלה הזאת כדרך שאנו יודעים לגשת אל בעיות בשעה שאנו מחליטים כי הכרח לפתור אותן. אמרתי "נימוקים אידיאולוגיים" ואין זו פליטת־קולמוס. שכן, מבחינה תקציבית אפשר להקהות את חומרת המצב ולספק תעסוקה למובטלים בהקצבה של חמישים מיליון לירות ישראליות לשנה. ומבחינת שוק־העבודה יכולה ישראל כיום להעסיק 30 אלף מתושבי השטחים, ואנשי המימשל רואים בכך בפירוש גם אמצעי בטחוני של ייצוב יחסים וצמצום הקרקע לחתרנות. אך כל הפתרונות האפשריים מתנפצים אל יחס של התעלמות מן הבעיה, הן מכוח השיגרה והן מכוח הגישה "הרעיונית".

## 2

חמשת אלפים מובטלים מן "השטחים" עובדים כיום בישראל לפי הסדרים של משרד־העבודה והמימשל הצבאי. פועלים אלה מקבלים שכר של עשר לירות ליום, בערך – סכום אסטרונומי לגבי התנאים ברצועה. נוסף על אלה עובדים בישראל כעשרת אלפי פועלים מן "השטחים" בדרך לא־רשמית, לפי חוק הדחף הטבעי של כוח־עבודה מובטל מזה, ושל כוח הספיגה של ישראל, החסרה ידים עובדות, מזה. פועלים אלה מקבלים כמחצית מן השכר הרשמי, כלומר בין ארבע לחמש לירות ליום, וגם הם רואים עצמם, לעומת המצב במקומותיהם, כמי שזכה בפרס הגדול של הפייס ושל ה"לוטו" וה"טוטו" גם יחד. דרכם של פועלים אלה אינה קלה. הם נמצאים כל שעה ושעה בין הפטיש והסדן, בין ארגוני־החבלה הרואים את עבודתם של אלה בישראל כבגידה, ובין סכנת הקנסות והמאסר, הנשקפת להם מצד שלטונות ישראל. קנסות על העסקת עובדים אלה מוטלים גם על נותני־העבודה היהודים, אך אין הם נרתעים מכך, ועל אחת כמה וכמה אין זה מרתיע את מבקשי העבודה. המצוקה, הצורך לפרנס את המשפחות התלויות בהם, כופים אותם להתגבר על כל

קשיים והם מופיעים לעבודה גם בימי מתיחות מיוחדת ואף מפירים לפעמים את העוצר, המוטל בימים כאלה על מקומות-מגוריהם.

הנקל לשער את חומרת המציאות שמאחורי העובדות הללו, מציאות הנובעת מהימנעות ממשלת ישראל מלמלא, בענינים "אזרחיים" אלה, את חובתה כלפי תושבי האזורים הנתונים לשלטונה.

### 3

תכניות ליצירת מקורות-תעסוקה "בשטחים עצמם" אינן חסרות, כמובן, אך גם לו היו תכניות אלו בתהליך של התגשמות אין בן מכוונות לטווח הקצר – שהוא המכריע כיום גם לטווח הארוך – ואינן הולמות את הצרכים הדחופים.

כנגד תכניות אלו קיימת תכנית "השילוב", שעליה נטושה כיום מחלוקת עקרונית, ושאת תמציתה אפשר למצוא בדברי שר-הבטחון, הגורס כי לא רק מבחינת פתרון לבעית האבטלה, אלא גם מטעמי מדיניות כוללת, יש לתת לערביי "השטחים" – והמדובר בשלושים אלף נפש, כלומר עוד חמישה-עשר אלף נפש, נוסף על אלה העובדים כבר ממילא – לעבוד בישראל, בלי להעתיק אליה את מגוריהם.

אך כאן יוצא חוצץ אחד הנימוקים ה"מוסריים", "העקרוניים", המתנגדים לפתרונות כאלה, ונימוק זה, בפיו של שר-החוץ, אומר כך:  
"זרימת פועלים מן השטחים, תוך עמידה על כך שהם לא יגורו אתנו, משחזרת בדיוקנות את המציאות בדרום-אפריקה".

לא פחות ולא יותר. אפילו "בדיוקנות".

לפי זה מסתבר כי עקרונות-המוסר דורשים לסגור כיום את המובטלים הללו במקומותיהם ולהסגיר אותם לחרפת רעב ומצוקה, ואילו כשאנו אומרים להעסיקם בשוק הישראלי, החסר ידים עובדות, הרינו דוגלים ב"אפרטהייד" וחוטאים ל"אפיה היהודי" של המדינה.

קשה לשער נימוק מעוות יותר מזה. דומה כי עד כה לא היתה מקובלת עלינו שיטת צידוקה של עוולה בנימוקי-מוסר דווקא.

צביון מיוחד במינו, על רקע זה, מקבלת גם עמדתה של ראש-הממשלה לגבי השאלה

הזאת.

לדעת ראש-הממשלה (וגולדה מאיר הביעה דעתה זו פעמים רבות) יש לפתור את הבעיה על-ידי יצירת תעסוקה "בשטחים" עצמה ולא בישראל, דבר שאפילו המחשבה עליו – כך אמרה לא-מכבר בראיון – "מזעזעת אותי".

מהי סיבת הזעזוע שמחשבה זו גורמת? מסתבר שאין זו סיבה בטחונית וראש-הממשלה אף אינה מזכירה נימוק מסוג זה, שכן חוגי הבטחון רואים בכך, כאמור, דווקא גורם חיובי (ומאחד מאנשי הממשל ברצועה שמעתי אפילו שייתכן גם להסיע את הפועלים לעבודתם בישראל בצורה מסודרת ומאורגנת ברכבת). הנימוק הוא אחר. לדעת ראש הממשלה יש להתנגד לעבודתם של פועלים אלה בישראל "לא מפני שהם ערבים, אלא מפני שאני מאמינה, כפי שהאמנתי תמיד, כי על היהודים לעבוד בישראל בכל העבודות, לא רק במה שקוראים עבודות נקיות, או עבודות 'הצווארון הלבן', אלא בכל העבודות שבהם מלכלכים את הידים, בכל העבודות הקשות. לדעתי, בלי שהעבודות כולן נעשות בידי יהודים לא היינו מגיעים לעצמאות ואנחנו יכולים לאבד את האופי של המדינה על-ידי שבנקל נאמר – יש עכשיו הרבה פועלים ערביים. אנחנו נהיה המנהלים, אנשי המדע, האקדמאים, המהנדסים".

ייתכן כי אלה דברים נכוחים, אך הייתי רוצה לראות את גולדה מאיר מסבירה לראש-משפחה ערבי, הצריך להביא לחם לפי הטף, כי עליו לוותר על כך, לא מפני שאין עבודה ולא מטעמי בטחון, אלא מפני שעליו להיות שותף להגשמת עקרונות "ארץ-ישראל העובדת" ולסייע לשמירת אפיה היהודי של המדינה.

גם אילו היה מצב התעסוקה בישראל גרוע מכפי שהוא כיום לא היתה אפילו טענת "עניי עירך קודמים" בעלת תוקף בענין זה, שכן עני-עירך אין פירושו "עניי עמך". עזה היא כיום עיר הנמצאת בשלטון ישראל וערביי "השטחים" הם כיום תושבי ישראל, וכשם שהתנגדנו לאפליה בין ישראל הראשונה והשניה כך נצטרך למנוע אפליות שבין אלו ובין השלישית.

רק החלטת ויתור על "השטחים", ויתור מראש, ללא כל מדיניות תקיפה ונוסחות סתומות

או מפורשות, רק החלטה כזאת עשויה להצדיק את הימנעותנו ממילוי חובות אֶלֶמנטאריות של ממשלה לגבי תושבי השטחים הללו.